

Bachelorgradsoppgave

Sørsamisk identitet og språk

Southern Sami Identity and Language

En kvalitativ undersøkelse om identitet og språk hos sørsamiske ungdommer

A qualitative study on identity and language among the youth of the Southern Sami people

Maja Kristine Jåma

GLU 360

Bachelorgradsoppgave i grunnskolelærerutdanningen 5-10.trinn

Lærerutdanning

Høgskolen i Nord-Trøndelag - 2015

HINT

**SAMTYKKE TIL HØGSKOLENS BRUK AV KANDIDAT-,
BACHELOR- OG MASTEROPPGAVER**

Forfatter(e): Maja Kristine Jåma

Norsk tittel: Sørsamisk identitet og språk – en kvalitativ undersøkelse om identitet og språk hos sørsamiske ungdommer

Engelsk tittel: Southern Sami Identity and Language – a qualitative study on identity and language among the youth of the Southern Sami people

Studieprogram: Grunnskolelærerutdanning 5-10

Emnekode og navn: GLU360 Bacheloroppgave

Vi/jeg samtykker i at oppgaven kan publiseres på internett i fulltekst i Brage, HiNTs åpne arkiv

Vår/min oppgave inneholder taushetsbelagte opplysninger og må derfor ikke gjøres tilgjengelig for andre

Kan frigis fra:

Dato: 26.05.15

Maja Kristine Jåma

underskrift

Forord

Å skrive en bachelor har vært en spennende og lærerik prosess der mange følelser har vært i sving. Jeg vil si at det er endelig godt å levere en slik krevende oppgave jeg har arbeidet så mye med.

Jeg vil takke min veileder Leiv Sem og biveileder Ingunn Longva for deres hjelp. De har gitt gode råd, vært støttende, engasjerte og motiverende i prosessen. Jeg vil også gi en stor takk til ungdommene jeg intervjuet. Det har vært et privilegium å få ta del i deres tanker og meninger, samtidig som det ga en artig og hyggelig stund. Jeg takker min familie har gitt meg motivasjon selv om de er litt glemsk. Jeg vil også takke mine medstudenter for gode råd og gode diskusjoner. Til slutt vil jeg gi en takk til min kjæreste som har brukt mye tid på hjelpe meg selv om han egentlig har vært opptatt med sitt prosjekt. Jeg har uten tvil lært mye fra alle deres råd og tanker, og er takknemlig for det.

Levanger, 26.mai 2015

Maja Kristine Jåma

Sammendrag

Hensikten med denne oppgaven er å forsøkte å finne svar på hvordan det er å være sørsame i dag og hvordan det sørsamiske språket fungerer som en identitetsmarkør. For å finne svar på dette valgte jeg en kvalitativ metode der jeg foretok intervju av sørsamiske ungdommer. Det å ha en samisk identitet har uten tvil større status nå enn det den hadde for noen år tilbake, og ungdommene opplever det som noe positiv. Samiske ungdommer er i en spesiell situasjon da de både er en del av det samiske miljøet, men også av det norske, og dette kan komme med utfordringer. Disse går blant annet på ikke-samers forestillinger om samer, og at sørsamer spesielt får mindre oppmerksomhet som gruppe. Ungdommene er også aktive brukere av det sørsamiske språket, og bruker språket selv om samtalen foregår på norsk. For dem har språket en viktig funksjon, både da bruk av et annet språk i ulike situasjoner er vanskelig, men også når det kommer til å vise hvem en er. Funnene i denne oppgaven representerer noen sørsamiske ungdommers opplevelser og meninger. Dette er opplevelser som også andre samiske- og flerspråklige ungdommer kan kjenne seg igjen i, samtidig som de kan være aktuell for andre som er en del av det norske samfunnet.

Innhold

1.0 Innledning.....	1
2.0 Bakgrunnsstoff	2
2.1 Samer – en urbefolkning i Norge	2
2.2 Identitet.....	3
2.3 Språk som del av identitet	4
2.4 Sørsamisk språksituasjon i Norge	6
2.5 Læreplanen om samisk språk og identitet	7
3.0 Metode.....	8
3.1 Utvalg.....	8
3.2 Intervju som metode.....	8
3.3 Fremgangsmåte ved intervju	9
3.4 Analyse av intervju.....	9
3.5 Ethiske betraktninger.....	10
3.6 Vurdering av egen bakgrunn	10
4.0 Analyse.....	11
4.1 Opplevelser omkring det å være same.....	11
4.1.1 Sørsame – noe spesielt og annerledes.....	12
4.2 Språk som identitetsmarkør.....	15
4.2.1 Bruk av sørsamisk i hverdagen.....	16
4.3 Valg av språk.....	18
4.3.1 Tolkning av case.....	18
4.4 Avslutning	20
5.0 Referanseliste	21
6.0 Vedlegg	24
6.1 Invitasjon til deltakelse i studie	24
6.2 Informasjonsskriv om bachelorarbeidet til foresatte	25
6.3 Intervjuguide	26

1.0 Innledning

Sørsamene er og har vært en underrepresentert samisk gruppe i Norge, både i antall og status. Det samme gjelder det sørsamiske språket som har vært svært presset gjennom hard fornavningsprosess i de siste århundre. Det resulterte i at mange samer gikk bort fra sin samiske identitet og mistet sitt språk. I dag er situasjonen en helt annen, heldigvis, både når det gjelder å være same og den sørsamiske språksituasjonen. Likevel trenger ikke det å ha en samisk identitet være enkelt da en også er en del av det norske samfunnet. Det kan både være en berikelse og en utfordring.

Målet for denne oppgaven er å finne hvilke opplevelser sørsamiske ungdommer har knyttet til det å ha en samisk identitet, samtidig som jeg er interessert å se om det sørsamiske språket har betydning for hvem de er. Jeg har intervjuet tre sørsamiske ungdommer som går på videregående skole. Selv om alle er sørsamiske har de ulik bakgrunn likevel. Med utgangspunkt i dette skal jeg prøve å finne svar på problemstillingene mine:

- Hvordan opplever sørsamiske ungdommer å ha en samisk identitet?
- Hvordan opplever de sørsamisk språk som en del av deres identitet?

I første del av oppgaven kommer jeg til å gjøre rede for bakgrunnsstoff der jeg avklarer begrep og gjør rede for informasjon om samer og samisk språk, med fokus på sørsamene spesielt. Dette for å gi en oversikt over sørsamenes situasjon. Deretter kommer jeg til å beskrive metoden jeg har valgt. Videre kommer jeg til å analysere funnene og drøfte dem. Til slutt vil jeg forsøke å legge frem svarere på problemstillingene.

Jeg har selv samisk bakgrunn, og de spørsmålene som jeg reiser har også berørt meg. Disse spørsmålene er noe jeg selv har tenkt på og reflektert over. Min bakgrunn som sørsame og reindriftssame kan ha påvirket mine valg både før og underveis i arbeidet med denne oppgaven.

2.0 Bakgrunnsstoff

2.1 Samer – en urbefolkning i Norge

Samenes bosettingsområdet strekker seg fra Røros i Norge og Idre i Sverige og til de østre deler av Kolahalvøya. Dette området omfatter deler av Norge, Sverige, Finland og Russland (Hætta, 2002:16). Dette området kalles for *Saepmie* på sørsamisk og Sameland på norsk.

Samene har status som urbefolkning i Norge (og hele *Saepmie*). ILO-konvensjonen nr. 169 om urfolk og stammefolk i selvstendige stater forklarer hvem konvensjonen gjelder for, og på den måten gir en indirekte definisjon på begrepet urfolk:

«Folk i selvstendige stater som er ansett som opprinnelige fordi de nedstammer fra de folk som bebodde landet eller en geografisk region som landet hører til da erobring eller kolonisering fant sted eller da de nåværende statsgrenser ble fastlagt, og som - uansett deres rettslige stilling - har beholdt alle eller noen av sine egne sosiale, økonomiske, kulturelle og politiske institusjoner» (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2014).

Ut fra denne definisjonen blir urfolk en folkegruppe som var i et område før riksgrensene ble fastsatt og før den nåværende befolkningen bosatte seg (Hætta, 2002:191). Det er klart at samene fyller vilkårene for denne definisjonen, og dette gir samene status som urfolk, også i det sørsamiske området. Urfolk er ofte i en sårbar situasjon i moderne livsformer da alle ressurser ønsket utnyttet, og dermed urfolk utbyttet (Hætta, 2002:244). Så et karaktertrekk ved urfolk er at de har blitt fratatt sine næringsområder.

Det finnes ingen offisiell registrering av hvem som har samisk identitet og/eller bakgrunn. Så når det kommer til hvor mange samer det er i Norge så finnes det ikke et nøyaktig tall (Slaastad, 2012). Det regnes med at det er totalt mellom 60 000 og 80 000, der rundt 40 000 av dem er bosatt i Norge. Med utgangspunkt i disse tallene blir samene en minoritet i Norge. Innenfor *Saepmie* (Sameland) finnes det ulike samiske grupper, og derav språk, der de tre største gruppene er nordsamer, sørsamer og lulesamer (Hætta, 2002:111). Når det gjelder sørsamene er det antatt at det finnes omkring 2000 sørsamer totalt, og dersom en sammenligner de ulike samiske gruppene vil en fort oppdage at sørsamene er en liten gruppe (Saemien Sijte, 2015). Dette er utgangspunktet for uttrykket minoritet i minoriteten om sørsamer (Jernsletten, 1994:58).

Som sagt, er samene urbefolkning i Norge, men hvem er egentlig same? I et forsøk på en definisjon er det lagt fokus på en kombinasjonen av forfedres språk og egen identitet.

Sameloven i §2-6 om sametingets valgmanntall sier at følgende kan kreve å skrive seg inn i valgmanntallet:

«Alle som avgir erklæring om at de oppfatter seg selv som same, og som enten

- har samisk som hjemmespråk, eller

- har eller har hatt forelder, besteforelder eller oldeforelder med samisk som hjemmespråk, eller

- er barn av person som står eller har stått i Sametingets valgmanntall, kan kreve seg innført i Sametingets valgmanntall».

(Sameloven, 1989, §2-6).

Hvis en tar utgangspunkt i dette vil en same være en som identifiserer seg som same eller har samisk som hjemmespråk eller at forfedre har hatt det.

2.2 Identitet

I dette arbeidet har jeg oppdaget at identitetsforskning kan ha mange innfallsvinkler, og at samisk identitet kan uttrykkes på flere måter. Når en snakker om identitet i hverdagen handler det om å kunne fortelle hvem en er, hvor en kommer fra og hvorfor en er som en er.

Identiteten viser hvem en er, hvordan en har vært og hvordan en kommer til å være. Man kan si at det å ha en identitet er et spørsmål å vite hvem en er (Skaalvik & Skaalvik 2013:87). Ytre og overflatiske endringer, slik som skifte av klær, frisyre og omgangskrets ikke er endring av identitet. Vår identitet er forankret «inni» oss, og i følge folkloristikkene Eriksen & Selberg anvendes begrepet ofte som en betegnelse på hvem og hva man egentlig er helt innerst og aller mest (2006:75). Begrepet innebærer også to former for sammenligning, likheter på den ene siden og forskjeller på den andre (Andersen, 2006:14). Samer kan kjenne seg lik andre samer, men ulik nordmenn (majoriteten) samtidig som en kan kjenne seg lik nordmenn. Jeg har valgt å kalle samiske ungdommer for krysskulturelle da de lever eller har levd med regelmessig påvirkning fra to eller flere kulturer (Salole, 2013:29). De er samer, men lever også i det norske samfunnet. Når det er snakk om identitet blir det også nødvendig å snakke om tilhørighet og opplevelse av egen identitet. Begrepet identitet er nært flettet med tilhørighet da det har sammenheng med hvem eller hva man hører sammen med (Eriksen & Selberg, 2006:75). Samtidig kan en oppleve egen identitet annerledes i et bestemt miljø i motsetning til et flerkulturelt miljø (Høgmo, 1989:73).

I flerkulturelle samfunn, slik som i Norge, oppstår det relasjoner mellom gruppene, og gjennom motsetningene skapes det identitet. Som nevnt tidligere kan samer skille seg ut fra

det samfunnet en lever i, og dette er et kjennetegn for etniske grupper. Samer er en etnisk gruppe i Norge, og etnisitet er primært en tilskrivningsform som referer til objektive kjennetegn ved personer, ting og begivenheter (Høgmo, 1989:72). Likevel er ikke disse tegnene det vesentlige ved begrepet, men selve betydningen av «vi», «de», «vårt» og «deres». Etnisitet kan også «*beskrives som en sosial prosess hvor grenser mellom ulike folkegrupper blir markert og vedlikeholdt*» (Eriksen & Selberg, 2006:101). Etnisitet blir dermed noe som eksisterer mellom grupper, og ikke innenfor gruppene. I et slikt flerkulturelt samfunn er det heller ikke uvanlig at det oppstår stereotypiske forestillinger om dem som er annerledes. Stereotyper er forenklete beskrivelser av trekk som skiller oss fra de andre (Eriksen & Selberg, 2006:107). Slike stereotyper er også generalisert til en bestemt gruppe og baserer seg på forutinntatte forestillinger om hvordan disse gruppene oppfører seg, tror og tenker (Salole, 2012:67).

Når det gjelder den samiske identiteten finnes det ulike identitetsmarkører som er med på å vise det. Disse markørene avgjør ikke hvem som er samisk, men det kan være måter å fremheve den samiske identiteten. Markørene beskriver særsamiske kulturtrekk, og disse går blant annet på språk, sjamanisme, joik, kofte, stedsnavn, slektskap, samisk språk og næringer som duodji (håndverk) og reindrift (Hætta, 2002). Å bære kofte er en sterk identitetsmarkør, og det samme gjelder det samiske språket. Alle de samiske gruppene har et eget samisk språk, og innenfor disse finnes også dialekter utfra bosettingsområde. Innenfor det samiske miljøet har språket stor status (Johansen, 2006:48). Reindriften er også en identitetsmarkør da det representerer ens identitet, og gir uttrykk for samisk kultur og livsform (Jernsletten, 1994:54). Nesten alle som driver med reindrift er samer, og reindriften har ofte vært et kjennetegn for samer. Det er verdt å merke seg at kun en brøkdel av alle samer driver med reindrift, og at en same ikke trenger å ha tilknytning til reindriften. Faktisk er det registrert 540 personer som driver med reindrift, og samtidig rundt 3000 personer som har tilknytning til den (SSB, 2011).

2.3 Språk som del av identitet

Når det gjelder å finne egen identitet kan spørsmålet «hvilket språk er «meg»?» dukke opp. Svaret på dette spørsmålet kaller psykolog Salole for språkbrikken i identitetspuslespillet. Denne brikken skal settes sammen med andre brikker i identitetspuslespillet (2013:221). I hvor stor betydning denne brikken har vil variere fra person til person, og det er opp til hver enkelt å «... finne de bitene og brikkene som er mest aktuelle, og pusle dem sammen til et puslespill som gir mening og sammenheng for akkurat dem» (Salole, 2013:221). Det er

meningen at dette puslespillet skal representere hvem er en, og språket kan være viktig i den prosessen. Hver og en har sitt eget spesielle puslespill.

Språket man velger å snakke forteller mye om hvem man er og hvor man kommer fra. Gjennom språket gir man uttrykk for personlighet, egenart, bakgrunn, opprinnelse og gruppetilhørighet (Selj, 2011:15). I følge Jernsletten har samisk en viktig funksjon både som sosialt og kulturelt identifikasjonssymbol (1994:63). Språket kan være et hjelpemiddel for å vise hvem en er og forsterke den identiteten man har. En som snakker sørsamisk vil gi uttrykk for både sørsamisk tilhørighet, samtidig som det kan si noe om hjemsted innenfor det sørsamiske språkområdet. Dersom en behersker samisk, er det ikke uvanlig at en er enten tospråklig eller flerspråklig. Man oppfatter gjerne noen som tospråklig dersom en kan beherske to språk flytende og på et innfødt nivå. Bloomfield gjengitt i Engen & Kulbrandstad fremhever dette som «native-like control of two languages» (1998:23). En slik definisjon kan være svært avgrensede. Flere studier viser at når en også må ta hensyn til språkferdigheter, arena og bruk av språk, formål og holdninger er har til språket (identifisering) (Svendsen, 2009, Engen og Kulbrandstad, 1998). Identifikasjonen en har med to språk og/eller to kulturer har også betydning, altså at en må identifisere seg med to språk for å kalles tospråklig.

Når en behersker flere språk er det ikke uvanlig at det oppstår kodeveksling under en samtale. Kodeveksling skjer når en bruker to eller flere språk i en samtale (Svendsen, 2009). Det kan være at en bruker samiske ord i en setning der en snakker norsk eller omvendt. Kodeveksling er et utbredt fenomen i sammenhenger der flerspråklige kommuniserer med hverandre (Engen & Kulbrandstad, 1998:115).

Som to- eller flerspråklig tenker man på ett eller flere av de språkene man behersker som sitt morsmål. Morsmålet en har kan være ens hjemmespråk, det språket en kan best, det språket en lærer først og/eller det språket en identifiserer seg med mest (Engen & Kulbrandstad, 1998:164). Det er heller ikke avgrenset hvor mange morsmål en kan ha, samtidig som det er foranderlig. Når det er snakk om samisk er det ikke uvanlig å bruke begrepet hjertespråk om morsmål. Her fokuseres det mer på identifisering da det omhandler følelser. Morsmål er det språket som ligger nærmest hjertet og er ofte følelsesmessig forankret (Salole 2013:146). Morsmål blir da et slags hjertespråk.

2.4 Sørsamisk språksituasjon i Norge

Samisk språk tilhører den finsk-ugriske språkfamilien, og det samiske språkområdene strekker seg over deler av Norge, Sverige, Finland og Russland, og språkgrensene følger ikke landegrensene (Hætta, 2002:110). Det sørsamiske språkområdet i Norge strekker seg fra Saltfjellet i nord til Elgå i Hedmark i sør (Jernsletten, 1994:53). Det er antatt etter anslag fra Sámi Instituhtta at det er rundt 33 000 samisktalende der en ikke skiller mellom de ulike samiske språkgruppene, og rundt 500 av dem snakker sørsamisk (2008). I samisk sammenheng blir dermed sørsamisk et underrepresentert språk. Sørsamisk er også klassifisert som et alvorlig truet språk på UNESCOs liste over truede språk, og behovet for personer med kompetanse i sørsamisk er stor (Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet, 2012).

Det sørsamiske språkområdet er stort, og sørsamene bor spredt. Det finnes ikke et lokalsamfunn der samene er i flertall, og dette gir utfordringer til å skape møtesteder der språket kan brukes (Johansen, 2006:54-55). Det finnes flere sørsamiske språksentre som arbeider for å styrke, utvikle og synliggjøre det sørsamiske språket. På norsk side befinner de seg i Snåsa (Gielem Nastedh), Røyrvik (Gieleaernie) og Røros (Aajege) (Sametinget, 2015). Elever med samisk bakgrunn har rett til å få opplæringen i og på deres språk i følge *opplæringsloven* (1998, kapittel 6). I følge Statistisk Sentralbyrå er det oppført 21 elever med sørsamisk som 1.språk og 74 elever med sørsamisk som 2.språk i grunnskolen (2012). Tidligere fantes det samiske skoler i Havika og i Hattfjelldal i sørsamisk område, men i dag er det kun Åarjel Saemiej Skuvle i Snåsa som har den funksjonen (Braseth, 2015). I tilknytning til denne skolen finnes det også et internat der elever med lang avstand til hjemmet kan bo. Når det gjelder elever med lang avstand til språksentrene og uten tilgang på samisklærer på skolen, så får de tilbud om fjernundervisning der undervisningen som skjer digitalt over skjerm.

Samisk er oppført som et offisielt språk i Norge. I følge *samelovens* §1-5 er samisk et likeverdig språk på lik linje med norsk. I kapittel 3 sikrer den samme loven samisk en spesiell status (Engen og Kulbrandstad, 1998:64). Dette gjelder for så vidt forvaltningsområdene, og her har samiske innbyggere rett til å henvende seg på samisk til myndighetene, samt få svar av dem på samisk. I det sørsamiske området er Snåsa og Røyrvik kommune innlemmet i forvaltningsområdet. Det er ikke lenge siden at dette var et faktum, og i Snåsa kommune skjedde dette den 01.01.08 (Snåasen Tjielte/Snåsa kommune, 2013) og i Røyrvik kommune den 01.01.13 (Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet, 2012). Innenfor

forvaltningsområdene sikres samisk status gjennom de sentrale bestemmelsene i *same-loven*. Utenfor disse områdene kan språket sikres gjennom *opplæringsloven* (1998, kapittel 6) med retten til opplæring i og på samisk.

Selv om den sørsamiske språksituasjonen kan ha fått et løft grunnet innlemming i forvaltningsområdet for samisk språk, har ikke språket hatt like stor status tidligere. «Sammen med en norsk nasjonal og politisk frigjøring fra 1840-årene utviklet det seg en stadig mer bevisst og konsekvent norsk assimilering-politikk ovenfor samene» (Jernsletten, 1994:55). Dette er også omtalt som fornorskingspolitikken i Norge og målet var å gjøre alle samer til nordmenn. Likeså som samfunnet ellers og kirken hadde skolen en sentral rolle som fornorsker. «Lov om Folkeskolen paa Landet» fra 1889 slår fast at undervisningsspråket på skolen skulle være norsk (Jernsletten, 1994:57). Bruken av samisk skulle reduseres til det sterkt nødvendige, og bruk av samisk i skolen ble forbudt. Resultatet av en slik politikk var at samiske elever ikke fikk undervisning på sitt morsmål (Bjørklund, 1994:68). Utviklingen av samisk språkkompetanse hadde svært få muligheter, og språkkompetansen i samisk ble mindre. Fornorskingspolitikken har gitt mange tragiske utslag der samiske kulturelementer er blitt svekket og delvis forsvunnet, og språket undertrykket. Dette førte til at mange samer mistet sitt språk samtidig som de fornektet sin samiske identitet (Hætta, 2002).

2.5 Læreplanen om samisk språk og identitet

I dag skal skolen være en arena der samiske elever skal ha mulighet for å bygge sin identitet. Ungdommer med krysskulturell bakgrunn kan trenge litt hjelp og tid til å finne seg selv (Salole, 2013:215). For en ungdom med samisk bakgrunn kan dette med «å finne seg selv» ta litt lengre tid ettersom de er samer, men lever i et norsk samfunn. Utdanningsdirektoratet har i læreplanen i samisk som førstespråk beskrevet at formålet med opplæringen er at det «... skal bidra til at barn og unge kan innlemmes i samisk kultur og samfunnsliv, der kulturforståelse, kommunikasjon, danning og identitetsutvikling blir sentrale elementer i opplæringen». Det står også at opplæringen skal også fremme positive holdninger til samisk språk og kultur, noe som igjen kan gi elevene flerspråklig- og flerkulturell kompetanse. Språket har en sentral rolle og har en klar sammenheng med identitet. I formålet for opplæringen er det også presisert at aktivt bruk av samisk er med på å både utvikle språkbeherskelse, og styrke språklig trygghet og identitet (Utdanningsdirektoratet, 2013). Sametinget om opplæring fastslår at opplæringen skal tilrettelegges for at barn og unge skal ha en sterk identitet, samt at de har en tilknytning til samisk språk, kultur og samfunnsliv (2015).

3.0 Metode

Med bakgrunn i min problemstilling fant jeg det hensiktsmessig å bruke kvalitativ metode. For å finne passende data og informasjon angående temaet var det også mest hensiktsmessig å bruke intervju som metode.

3.1 Utvalg

Jeg valgte å intervju ungdommer med samisk bakgrunn og kjennskap til sørsamisk språk. Disse ungdommene går på videregående skole, og de ble forespurt om deltakelse direkte av meg gjennom mail. Her ble det gitt informasjon og invitasjon om deltakelse var vedlagt (vedlegg 1), samt informasjonsskriv om bachelorarbeidet til foresatte (vedlegg 2). I invitasjonen var det også informert om at ungdommene under 18 år trengte foresattes underskrift som samtykke til deltakelse. Jeg valgte å intervju få personer for å ha mulighet til bruke intervjuene godt og gjennomanalysere dem godt (Tanggard & Brinkmann, 2012:21). Jeg intervjuet totalt tre personer med samisk bakgrunn, og som har hatt opplæring i sørsamisk språk i skolen. Selv om alle er sørsamer så har de ulik bakgrunn likevel.

3.2 Intervju som metode

Jeg valgte å ha et halvstrukturert intervju der temaet, hovedspørsmål og oppfølgingsspørsmål omkring hovedspørsmålene var nøye gjennomtenkt og vurdert. Disse var klar på forhånd nedfelt i en intervjuguide (vedlegg 3). Jeg var induktiv i tilnærmingen da intervjupersonene hadde mulighet til å komme med egne innspill samtidig som jeg var deduktiv med tanke på at jeg ønsket å stille alle spørsmålene som var i intervjuguiden til alle som deltok slik at alle svarte på det samme (Postholm og Jacobsen, 2013). Intervjuene ble dermed mer lik en samtale, og forløpte seg som en interaksjon mellom spørsmålene og intervjupersonenes svar (Tanggard & Brinkmann, 2012:26). For å åpne opp og legge til rette for at intervjupersonene skulle kunne fortelle sin historie bedre skjedde intervjuene ansikt til ansikt (Tanggard & Brinkmann, 2012:25). Dette skapte en naturlig arena for å ta opp temaet, samtidig som det ga mulighet å observere ungdommenes ansiktsuttrykk, kroppsspråk og lignende (Postholm & Jacobsen, 2013:68). Det å snakke om sin identitet kan være personlig og følelsesmessig forankret, så intervjuet skjedde i lukkede rammer med kun intervjuperson og intervjuer tilstede. Intervjupersonen trengte da ikke å framstå foran andre, og hadde mulighet til å svare åpenhjert og ærlig (Postholm & Jacobsen, 2013:65).

3.3 Fremgangsmåte ved intervju

Jeg hadde avtalt med intervjupersonene på forhånd når og hvor vi skulle møtes. Her hadde jeg satt av en time til disposisjon for å ha god tid og slik at vi ikke lot oss stresse. Jeg intervjuet to av personene på samme grupperom på skolen de gikk på, mens jeg møtte den tredje på en annen skole i nærheten. På forhånd hadde jeg satt frem brus og godteri i et påskeegg på bordet som de hadde mulighet til å forsyne seg av. Vi hilste på hverandre før vi begynte å prate løst og fast om ulikt. Deretter informere jeg om anonymisering og opptak selv om de hadde fått informasjon om dette på forhånd i invitasjonen. Jeg sjekket også at samtykkene var i orden. Når dette var gjort begynte opptakene. Jeg valgte å bruke opptak for å ha mulighet til å være en aktiv lytter og samtalepartner gjennom intervjuet (Postholm & Jacobsen, 2013:81). Selve intervjuet begynte med en åpen case som jeg hadde satt sammen selv. Situasjonen i casen omfatter både bruk av språk, holdninger, og identitet. Denne kunne også sette i gang tankeprosessen til ungdommene omkring temaet. De fikk mulighet til å ta seg god til å lese casen og reflektere over den. Etter at de har fortalt sine tanker diskuterte vi andre mulige utfall av den. Deretter gikk vi videre på spørsmålene. Dersom de var litt usikre på hva de skulle svare omformulerte jeg spørsmålet litt eller brukte eksempler slik at de lettere kunne forstå hva det var snakk om. Selv om jeg var den som stilte spørsmål hadde intervjuene er form som en samtale. I intervjuene var jeg aktiv og holdt samtalen i gang med «nikk», «mm» eller pauser (Postholm & Jacobsen, 2013:79). Samtidig som jeg stilte oppfølgingsspørsmål, eller oppklaringsspørsmål når mer utfyllende informasjon var ønskelig. Lengden på intervjuene varierte, alt fra 32 til 50 min.

3.4 Analyse av intervju

Disse intervjuene ga grunnlaget for analysen i denne oppgaven. Etter at jeg var ferdig med å intervjuer begynte jeg å transkribere dem. Videre i analyseprosessen tok jeg for meg et og et intervju om gangen. For å få bedre oversikt over intervjuet og innholdet i det delte jeg et word-ark i to kolonner der transkriberingen av intervjuet ble satt i en egen kolonne, og tema/kategorier i den andre. Jeg brukte mye tid på selve transkriberingen da jeg ønsket å bevare det muntlige aspektet. Sitatene som blir brukt er ordrett av det ungdommene sa med unntak på dialekt. Tema/kategoriene som ble satt opp er ulike punkter som inneholdt informasjon som hjalp meg å svare på problemstillingene. De ulike kategoriene ble markert i teksten med forskjellige fargekoder. Deretter lagde jeg stikkord innenfor alle kategoriene. Dette for å gjøre innholdet mer oversiktlig og håndterlig (Postholm & Jacobsen, 2013:102). I

analysen så jeg på de ulike delene og sammenfattet det som hørte sammen. Man kan si at jeg delte inn informasjonen fra intervjuene i små deler for å sammenfatte de i en helhet.

3.5 Etiske betraktninger

Lenge før intervjuene tok sted gledet jeg meg til å få høre hva disse ungdommene hadde å fortelle. Det var veldig spennende og et privilegium å få ta del i tankene deres. Jeg kjenner ungdommene fra før, og jeg tror det gjorde det enklere for dem å fortelle sine tanker omkring egen identitet. Som sagt så kan dette temaet være personlig og følelsesmessig forankret. Jeg presiserte på forhånd at det de kunne hoppe over noen spørsmål dersom det var ønskelig, men dette skjedde ikke. Intervjupersonene var svært åpne og ærlige og bød mye på seg selv. Underveis ble det både undring og diskusjoner omkring spørsmålene og det vi samtalte om, samtidig som det ble brukt humor og selvironi. Dette både farget intervjuene, og bidro til et åpent og positivt miljø. Spørsmålene som ble stilt varierte med brukt av pronomen, der både du og man ble brukt. Dette brukte jeg bevisst spesielt ved personlige spørsmål som ved «er man stolt over sin samiske identitet?» Da kunne jeg se på responsen deres og følge opp med «er du det?» dersom de viste positiv respons. Dette kunne gi mer ærlige svar, samtidig som jeg som intervjuer fikk mulighet til å vurdere respons og på denne måten unngå utrygge situasjoner for intervjupersonene.

3.6 Vurdering av egen bakgrunn

I denne oppgaven kan det hende at min bakgrunn påvirket mine valg, både før og underveis i arbeidet med prosjektet. Spørsmålene jeg stiller har også påvirket meg, og dette er noe som jeg også har tenkt på mye på og reflektert over. Jeg er sørsame og kommer fra en reindriftsfamilie, og hadde sørsamisk som 2.språk på skolen, noe som også er situasjonen for ungdommene helt eller delvis. Jeg har uten tvil hatt mulighet til å bruke mine forkunnskaper i denne oppgaven, noe jeg tror har gitt meg en fordel, både med tanke på forståelse på området og kjennskap til det samiske. Dette merket jeg spesielt i intervjusituasjonene der det virket som om ungdommene stolte på at jeg også hadde samme synsvinkel som dem, og tok parti med dem. Dette mener jeg var spesielt viktig da oppgaven skal ha et sørsamisk fokus og perspektiv. For meg har reindrifta mye plass når det kommer til identitetsspørsmålet, noe som også er tilfellet for en av ungdommene. Det kan både ha gitt meg fordeler som forståelse for denne ungdommen, men det kan også gjort at fokuset på reindrifta ble større enn planlagt. I intervjuet brukte ungdommene sørsamiske ord selv om samtalen foregikk på norsk, og de trengte ikke å forklare dem. Dette kan ha skapt mer flyt i samtalen, samtidig som det bevarer

akkurat det de ønsket å fortelle. Men, dette kunne også ha skapt blinde flekker. I noen tilfeller ville det vært naturlig å forklare mer hva ungdommene mener og tenker, men ettersom begge har samisk bakgrunn ble det ikke gjort. Det kan hende at begge gikk ut fra at begge satt med samme forståelse. I intervjusituasjonen kunne jeg ha spurt nærmere hva de egentlig mente istedenfor å gå videre. Når det gjelder intervjuguiden så brukte jeg mye tid på den, og hadde sett for meg ulike svar. Noen ganger svarte de noe som jeg ikke hadde forventet, og enkelte ganger gikk jeg videre der vi heller kunnet fortsette å prate om det de allerede var innpå.

4.0 Analyse

I denne delen kommer jeg til å analysere de to spørsmålene jeg presenterte i innledningen, og de er mine problemstillinger. Disse går ut på hvordan sørsamiske ungdommer opplever å ha en samisk identitet og hvordan det sørsamiske språket er en del av deres identitet. Alle ungdommene som ble intervjuet er sørsamer, men har ulik bakgrunn likevel. To av dem har tilknytning til reindrifta. Alle har gått på en samisk barneskole, og to av dem bodde også på internat da avstanden fra hjemmet til skolen ble for lang. I analysedelen vil jeg skille mellom samer og ikke-samer der den siste omhandles som «de andre» da jeg har fokus på ungdommenes (sørsamenes) perspektiv.

4.1 Opplevelser omkring det å være same

Samiske ungdommer er i en spesiell situasjon når det gjelder identitetsbygging. Det å finne seg selv trenger ikke å være like lett når en lever i to ulike kulturer med to ulike påvirkninger. Først og fremst er sørsamiske ungdommer samer og kommer fra et sørsamisk område, men samtidig er de også deltakere i det norske samfunnet. Samiske ungdommer er krysskulturelle og det kan skape utfordringer i å finne seg selv da denne prosessen kan ta lengre tid (Salole, 2013:29). Det virker som om de ungdommene jeg snakket med var veldig stolte over sin samiske identitet og hadde ingen problemer med å fortelle om seg selv og sine tanker omkring det. Dette tror jeg er et resultat av at de har reflektert over identitetsspørsmålet og har brukt tid på å finne seg selv. I spørsmålet om hvem som er same var informantene veldig klare på at en same har samisk i blodet og kommer fra en samisk slekt. En av ungdommene fortalte om hva *Sameloven* sier om hvem som kan kreve å skrive seg inn i valgmannallet, men presiserte at det var selve identifiseringen som var viktigst. Så lenge en identifiserer seg som same kan man kalle seg for same.

4.1.1 Sørsame – noe spesielt og annerledes

Intervjuene som ble gjennomført hadde blant annet fokus på hvordan ungdommene opplever det å være same i dag, og de hadde fortalte gjerne om det. Det er et faktum at de er same, og reaksjonene de kan få av andre er ulike når det kommer fram. En av ungdommene forteller om en slik reaksjon:

«... jeg merker jo selv at de er litt sånn: «wow, er du same?», og «får jeg høre at du snakker samisk?», og «får jeg ta på deg?». Det er jo helt snålt. Så liksom det, men til tider kan det være slitsomt, og man kan nesten begynne å føle seg som en pyntegjenstand» (ungdom B).

Utfra dette kan man si at andre tenker at same er noe fremmed og eksotisk. Dette kan være tanker som henger igjen fra nasjonalismen. På 1800-tallet fantes det egne utstillinger om same og der same også var levende utstillingsobjekter (Eriksen & Selberg, 2006:104). Det er verdt å merke seg at disse samene gjorde dette på eget initiativ fordi de mente at samisk kultur burde stilles ut på samme måte som norsk kultur fra andre deler av landet. Likevel ble kanskje ikke den samiske kulturen fremstilt som det de ønsket, og at det gjenspeiler seg til i dag. Det kan virke som om samisk kultur for andre er noe fjernt og eksotisk selv om den er svært nærme. Dette kan henge sammen med at same har blitt og er fremstilt nettopp som de eksotiske andre og ikke som et vanlig folk. Disse tankene om at same er noe eksotisk kommer spesielt fram i «får jeg ta på deg?». Selv om dette kan være overdrivelse så kan det ligge noe sannhet bak det. Dette opplevelsen preger ungdommen, og det er litt slitsomt for ham. Selv om det å være same er noe spesielt og annerledes så trenger man ikke å fremstå som en pyntegjenstand og utstillingsobjekt, men heller som et vanlig folk. Samtidig vil jeg trekke frem «wow, er du same?» i sitatet. Det å være same oppleves som noe spennende, og dette på en positiv måte. At det å være same er noe spesielt, men ikke på en eksotisk måte. At det er «kult» å være same, og derav spesiell og annerledes.

Ved å fortelle om sin samiske identitet kan spørsmål kan andre spørsmål dukke opp.

Ungdommene forteller om slike spørsmål en nærmest kan forvente seg å få fra andre, og disse går ut på: «... om du har rein, og om du bor i gamle, og bor vi på vidda, og «har dere bil?»». Dette er typiske stereotyp-spørsmål. For en same kan slike spørsmål være litt underlige da det virker så opplagt for en selv. Utfra det som blir sagt her kan man si at andre kan ha en tendens til å dra alle same over en kam med de forestillingene de har fra før, og at den typiske forestillingen kan være at en same er en som driver med rein, bor i gamle på fjellet på vidda og snakker helst bare samisk. Dette er ikke tilfellet, og en av ungdommene forteller at «... det

er mange (samer) som bor i Oslo og som ikke har noe tilknytning til reindrifta». Det bor samer også utenfor *Saepmie* (Sameland), og at ikke alle samer trenger å ha rein selv om reindrift er en kjent identitetsmarkør for den samiske befolkningen. Når det gjelder bruk av gamle og lavvo så er det ikke uvanlig at samer bor slik i perioder av året, spesielt gjennom reindrifta. Det er verdt å merke seg at dette ikke er samenes faste bosted da de også har hus og bil. En annen ungdom forteller at:

«... det er litt vanskelig det der når man kommer i det norske da liksom, er man same så er man same, det er liksom ikke noe mer. Og så er det jo det at det er jo mange ulike, skulle jeg til å si! Både folk og ulike språk og dialekter» (ungdom B).

Tendensen er fortsatt at de andre drar alle samer under en kam. Å ha en identitet innebærer både likheter og forskjeller (Andersen, 2006:14). Når det gjelder likheter er en same både lik andre samer, men også lik nordmenn da de lever i det norske samfunnet. Når det gjelder forskjeller har samer egne kulturtrekk og kjennetegn som er spesielt for kun samer, og blir på denne måten ulik nordmenn. Likevel presiserer ungdommene at disse kjennetegnene ikke trenger å gjelde alle samer. Samene kan være lik i den forstand, men også svært ulike hverandre, og det er viktig å tenke på at en same ikke bare er en same. Alle mennesker er ulike og unik på sin måte, og for ungdommene er det viktig å få ta vare på sitt eget spesielle identitetspuslespill.

Det er ikke et ukjent faktum at samer er i mindretall i Norge. Dersom en sammenligner de ulike samiske gruppene er sørsamer er underrepresentert gruppe i *Saepmie* (Sameland), både når det gjelder populasjon, antall samisktalende og status. Sørsamer er en minoritet i minoriteten, og dette var et uttrykk som ungdommene var kjent med.

«... vi er i et fåtall og kanskje ikke skal stå like sterkt som andre *saemieh*, de andre samiske gruppene. Jeg håper nå at vi gjør det, men man vises kanskje ikke like godt som nordsamene, for eksempel. Så vi blir liksom litt bortgjemt» (ungdom B).

Sørsamene er en mindre gruppe og kan være mindre synlige enn andre samiske grupper, og kan på denne måten få mindre oppmerksomt enn andre samiske grupper. Ungdommene synes at det også at det er en tendens til at «... alle tror at, er man *saemie* (same) så er man *noerhtesaemie* (nordsame) og bor oppi Finnmark, og det er veldig få også som vet at det finnes flere *saemieh* (samer) lengre sør her, og enda lengre sør». Det er ikke uvanlig av folk setter likhetstegn mellom same og nordsame. Som sørsame blir man ikke like synlig, og dersom ikke noe annet er spesifisert er det oftest nordsamisk det er snakk om (Johansen,

2006:89). En av grunnene kan være at andre har lite kunnskap om de ulike samiske gruppene og forskjellene mellom dem. En annen kan være at de mindre samiske gruppene ikke får like stor oppmerksomhet som den største gruppen både i media og skoleverk.

«... de kan jo spørre meg om ord på de har hørt på nordsamisk for eksempel da, i læreboka som de har oppi nord, men som jeg selv kanskje ikke er så kjent med ... men jeg kan ikke det der ettersom jeg ikke er nordsame selv» (ungdom B).

Ungdommen kjenner på at andre forventer at han skal kunne nordsamisk ettersom han er samisk, men dette er ikke tilfellet da nordsamisk er svært ulikt sørsamisk. Det kan også hende at den nordsamiske gruppen får størst oppmerksomhet i lærebøkene som blir brukt i skolene, og på denne måten kan forestillingene bli skapt. Dette kan også være bakgrunnen for at andre tror at samer er nordsame og bor i Finnmark. Som sørsame er det heller ikke uvanlig å måtte presisere at en er sørsame og ikke nordsame. «... det er jo litt slitsom sånn da, men samtidig så synes jeg at det er greit at man må poengtere at man er sørsame og ikke nordsame, og at alle trenger ikke å ha rein og alt det der da». Samtidig som ungdommene var litt lei av å presisere forskjellene mellom de ulike samiske gruppene så synes de det er greit å fortelle om det til andre.

«... jeg tror det påvirker på en positiv måte, tror jeg. At man kanskje tenker litt over deg selv og er mer bevisst på det, hvordan man presenterer (fremstiller) seg selv og andre *saemieh* (samer) ut i det store da. Det at man har det litt i baktankene, og at man tenker litt over hvordan en er og hvordan en oppfører seg» (ungdom B).

Som sørsame kan man kanskje ønske å fortelle om sin sørsamiske gruppe og hvordan det henger sammen med hele *Saepmie* (Sameland). Som sagt tidligere så har de andre (ikke-samer) en tendens på å dra alle samer under en kam, og at dette gjør at samer, og spesielt sørsamer, ønsker om å fortelle ulikhetene og skape bevissthet omkring dette. Ungdommene ønsker å gi den sørsamiske gruppen mer oppmerksomhet, og på denne måten kan man påvirke andres forestillinger om samer.

Krysskulturelle kan også møte utfordringer der de kulturene en har stilles opp mot hverandre (samisk og norsk). En av ungdommene fortalte om en situasjon der vennskap og reindrift sto opp mot hverandre, og dette skjer spesielt i ungdomstiden.

«... så er det ingen som forstår av mine venner, som ikke forstår at jeg må hjem for å dra på *giedtie* (reingjerde) når det er fest og sånt, så er det ikke mange som skjønner det hvis de ikke kjenner til det, har *bovtsh* (rein) selv».

Ungdommen opplever en utfordring da vennene forventer noe, men hun selv ønsker noe annet. Reindrift er en identitetsmarkør for samer selv om ikke alle samer har tilknytning til den næringen. For henne har reindriften har en viktig plass i identitetsspørsmålet. «... de skjønner ikke hvor viktig det er. Og når de sier at det bare er en jobb da, så er det ikke det». Reindrift er ikke bare et yrke, det utgjør en egen kultur og livsform (Jernsletten, 1994:54). For henne er reindriften en viktig del av hvem hun er, og det er vanskelig å se for seg hvordan livet ville vært foruten for da «... jeg vet ikke helt hva jeg skulle ha gjort». Hun synes det er helt naturlig å delta i reindriften, og synes det er litt leit at vennene ikke forstår. Dette er noe hun har lyst å være med på, og kan ikke stilles opp imot å være med på fest. Under intervjuet kommer det klart frem at reindriften er noe som har sterk plass i identitetsspørsmålet, og dette fortelles med et stort smil: «Jeg er jo *båatsoesaemie* (reindriftssame)».

Ungdommene forteller at det er godt å være sammen med andre samiske ungdommer. En av ungdommene forteller om samiske møteplasser han har vært på og hvordan det er å treffe andre samer. «... selv om man kanskje aldri har møtt hverandre før så blir det litt sånn bror-søster, hehe, forhold, nesten». Han kjenner at det er enkelt å bli godt kjent med andre samer, og bakgrunnen for det kan være at andre samer er mer lik en selv. Her utvikles det fort et bror-søsterforhold der en ønsker å ta godt vare på hverandre og opprettholde vennskapet man har. Det samiske miljøet er lite og som regel har man kjennskap til hverandre på en eller annen måte, kanskje ikke direkte, men gjennom felles bekjente eller slekt. Selv om ungdommene syntes det er greit å fortelle andre om seg selv og samer, så har han sett seg litt lei på dette. I et samisk miljø er situasjonen er annen. Det å være sammen med andre samer kan gjøre «... at man får litt sånn pust i bakken». Når man ikke føler seg forstått er det naturlig å trekkes mot dem som man opplever som lik seg selv (Salole, 2013:187). Blant likesinnede trenger man nødvendigvis ikke å forklare alt, de forstår hva en mener og hvordan ting fungerer. I det samiske miljøet kan det kjennes lettere å bli kjent med sin samiske identitet, og dette er ikke ukjent for ungdommene. Sammen med andre samer har man «blitt enda mer klar på identiteten da, og hvem man er da». I et slikt miljø kan det være enklere å svare på identitetsspørsmålet og samtidig være sikker på sin samiske identitet.

4.2 Språk som identitetsmarkør

Alle ungdommene oppfatter seg selv som tospråklige. Selve opplæringen i samisk til ungdommene har vært litt ulik, men alle har gått på en samisk skolen og har stort sett hatt undervisning i samisk siden 1.klasse. En har også hatt erfaring med fjernundervisning. Alle

har hatt sørsamisk som 2.språk, med unntak av at en av dem etter hvert gikk over til sørsamisk som 1.språk. Alle ungdommene bor i et sørsamisk forvaltningsområde, og på denne måten blir sørsamisk mer synlig i hverdagen for dem enn de som bor utenfor. De bor i et område der språket er synlig og hørbart, også på offentlige instanser, og på denne måten er de ofte i et samisk miljø. En av ungdommene forteller om da han begynte på den samiske skolen og traff flere samiske barn. «Det var jo da jeg selv føler at jeg begynte å lære meg *saemien* (samisk), og begynte å komme meg mer inn i det samiske. Selv om jeg alltid har vært med, men ikke så tydelig da». Sammen med andre ble han mer bevisst på språket da han hadde mulighet til å snakke samisk med flere, lære mer, være sammen med andre samer og på denne måten bli en del av det samiske miljøet. Gjennom intervjuene kom det klart fra at ungdommene har stor fokus på det sørsamiske språket når det kommer til identitet, og at de er veldig bestemte på at «... jeg har nå et språk å ta vare på». Ungdommene ønsker å ta vare på språket, og bruker det aktivt. De synes også det er morsomt å kunne prate samisk. En av ungdommene fortalte at «Jeg er veldig stolt over at jeg behersker *saemien* (samisk) så godt som jeg gjør, ...». Ungdommene bærer preg over stoltheten, og bakgrunnen for dette kan være at det er så få som behersker sørsamisk. Dette kan også gjøre at de vil bruke språket mer. «Jeg prøver å *saemien* (samisk) mest mulig, når jeg har mulighet».

I følge Selj (2011:15) kan man gjennom språket gi uttrykk for bakgrunn, opprinnelse, gruppetilhørighet, personlighet og egenart. Dette hadde også ungdommene tenkt på, og de fortalte at språket man snakker forteller noe om hvem en er, og på denne måten blir språket en identitetsmarkør. En av ungdommene forteller at en nordmann ville ha oppfattet en som snakker samisk annerledes enn en same. «... for en vanlig nordmann så vil det (samiske språket) være vanskelig å plassere, geografisk sett da, vil det være. Men hvis du prater med en annen *saemie* (same) da vil du fort forstå hvor en er fra». Det betyr at en same kan ha lettere for å skille mellom de samiske språkene i motsetning til en som ikke er same. Hva en gir uttrykk for gjennom språket er avhengig av hvem som hører på. En som snakker sørsamisk vil gi uttrykk for både sørsamisk tilhørighet, samtidig som valg av sørsamiske ord kan si noe om hjemsted innenfor det sørsamiske språkområdet.

4.2.1 Bruk av sørsamisk i hverdagen

Gjennom intervjuene brukte ungdommene sørsamiske ord selv om samtalen foregikk på norsk. Det var tydelig at disse samiske ordene var en del av deres naturlige vokabular, og at de bruker kodeveksling aktivt. Gjennom samtalene ble det brukt ord som *saemie/saemieh*

(same/samer), *saemien* (samisk), *åarjel/noerhte* (sør/nord) når de fortalte og forklarte. Ungdommene hadde også for vane å bruke sørsamisk i andre hverdagslige situasjoner. For å nevne noen så gikk disse på *tjaetsie* om vann, *bearkoe* om kjøtt, *bovtsh* om rein, *båatsoe* om reindrift, og *giedtie* om reingjerdet. Ellers kom det tydelig frem at det var naturlig å bruke samisk om slekt, og kaller mor og far for *tjiddtjie gon aehtjeh*. Dessuten er disse ordene på sørsamisk viktige i deres naturlige vokabular, og at de velger disse bevisst selv om det er ikke-samisktalende tilstede. Når det kommer til å bruke et annet språk om disse ordene, så kom det klart frem at «... det går jo an, men det høres litt rart ut». Det kjennes ikke like naturlig for dem å bruke et annet språk enn sørsamisk nettopp om de ordene som ble skissert.

Når det gjelder ord og uttrykk i reindriften kom det klart frem at her har samisk en spesiell funksjon, og at språket er spesielt knyttet til denne næringen. For de fleste *båatsoesaemieh* (reindriftsamer) vil det som omhandler reindriften være en arena der samisk brukes. Under intervjuene kommer det frem ulike situasjoner som oppstår reindriften der ungdommene mener det er nesten umulig å bruke et annet språk enn samisk. Det er ord og uttrykk som omhandler både reinen, landskapet, været, årstidene og områdene. Det kan være vanskelig å bruke et annet språk her nettopp fordi at «språket er ganske knyttet til reindriften». Ungdommene fortalte at sørsamisk er svært beskrivende språk, og noen ord og uttrykk er vanskelig å oversette. To ulike språk kan ha ord på samme fenomen, men betydningen vil ikke være den samme (Ellis og Maoz, gjengitt i Salole, 2013:79). Dette merkes spesielt i reingjerdet når en skal beskrive hvordan en rein ser ut, og en av dem forteller: «... kan liksom ikke si «den hvite reinen der», det går bare ikke». Beskrivelsen i seg selv er ikke holdbar samtidig som det blir rart å si det på norsk. En annen forteller om utfordringene ved å forklare et reinmerke på norsk: «Ja, forklare *mïerhke* (reinmerke) veit du, på norsk, hvordan skal man gjøre det? Jeg har prøvd å forklare det, men det går ikke!». Det er vanskelig å beskrive de ulike snittene i reinmerket på et annet språk da det ikke finnes noe ord for det utenom på samisk. Dessuten er det ikke sikkert at «... folk vet hva det er snakk om heller». Det sørsamiske språket er veldig beskrivende, forklarende og tydelig, og det kan nettopp derfor bli vanskelig å bruke et annet. Reindriften er en samisk identitetsmarkør i seg selv, men også en arena der språket kan brukes aktivt da det kan oppstå utfordringer ved å bruke et annet språk.

Når det gjelder deres oppfatninger om morsmål og hjertespråk så skilte de mellom dem, samtidig som de mente at begrepene hang nøye sammen. For ungdommene er morsmål «... det språket som er ditt, det som er... *Saemien* (samisk) er jo morsmålet mitt. Til norskene er

det norsk. Til *saemieh* (samer) så er det jo *saemien* som er morsmålet». Morsmålet kan være det språket en har vokst opp med og som er spesiell for deres identitet. Når det kommer til hjertespråket så tenker ungdommene at «Det er det språket som er nærmest hjertet da». Hjertespråket oppfattes også som et følsomt språk, noe som kan føre til «... at man kanskje gjør en ekstra innsats for å ta godt vare på det og at man kanskje føler mer knyttet tilhørighet til den enn norsk og andre språk». Språket kan være så følelsesmessig forankret at en har lyst til å ta vare på det, og for at det betyr mye for en. For disse ungdommene er deres morsmål både norsk og sørsamisk, mens hjertespråket er «... *saemien* (samisk) det, *åarjelsaemien* (sørsamisk)». En av ungdommene fortalte at det var godt å snakke *saemien* (samisk) generelt, men sammen med andre samer spesielt. «... det er jo personlig. Litt sånn at man viser flere sider av seg selv, eller hva man skal si». Gjennom språket gir man uttrykk for hvem en er, samtidig så kjennes det personlig å snakke sørsamisk kanskje nettopp fordi det ligger så nærme hjertet (Selj, 2011:15).

4.3 Valg av språk

4.3.1 Tolkning av case

Før intervjuene startet la jeg frem en case til ungdommene (vedlegg 3). På forhånd hadde jeg sett for meg og tenkt ut ulike utfall av casen. I casen er det situasjoner som både kan være kjent for dem og som de kan kjenne seg igjen i. Den handler om en same som kan litt samisk som kommer til en gruppe samer som snakker samisk. Samtalen fortsetter på samisk, men gruppen begynner å snakke norsk når en nordmann kommer. Hva som er bakgrunnen for det er uvisst, men ungdommene skulle fortelle sin oppfatning. Etter at ungdommene hadde lest casen, var det første som slo samtlige at det er litt betenkelig at gruppen svitsjer til norsk når nordmannen kommer, men ikke til samene. At gruppen velger å inkludere nordmannen ved å snakke et språk alle forstår, og at dette var ikke tilfellet når kun gruppa og samene var tilstede. Det blir det samme som å ekskludere samene. I det samiske miljøet har det å kunne samisk språk høy status, og det omvendte gi da lavere status (Johansen, 2006:48). Når det gjelder samene i casen sier en av ungdommene:

«... det blir jo sånn at en begynner å føle seg litt, at får på en måte bekræftelse på at han ikke er like bra som de andre da, og verst av alt er at han ser at de skifter til norsk når det kommer en norsk en. Det kan nok hende at han ønsket det til han også, det var litt sånn: «Right in your face!»» (ungdom C).

For ungdommene er det også kjent at samisk språk har høy status. Her virker det litt som om ungdom C spiller på lag med samene. At han får bekreftet at han er dårligere enn gruppa, og at de viser det gjennom å stenge ut ham.

Selv om det var presisert i casen at samene kan noe samisk virker det som om ungdommene tenkte at han ikke kunne noe samisk, og at dette med ekskludering av samene og inkludering av nordmannen var hovedfokuset til dem. Disse tankene kan ha bakgrunn i assimilasjonsprosessen/ fornorskingspolitikken. Ett trekk ved denne prosessen kan være «... at samene har følt et sosialt press til å undertrykke sitt samiske særpreg overfor det norske samfunnet» (Jernsletten, 1994:65). Det beskrives videre at det kan ha utviklet seg ulike sosiale rollemønstre og at det finnes uskrevne regler for hvor og når en skal snakke samisk eller ikke. En av ungdommene legger også til «men, så tror jeg også samtidig at vi *saemieh* (samer) kanskje er litt sånn, ja, det henger kanskje litt igjen fra fornorskninga og det der med den biten, at man snakker norsk når en nordmann kommer». Det betyr samer kan ha som vane å snakke norsk når det er nordmenn tilstede. Som sagt så var hovedfokuset inkludering av nordmannen og ekskludering av samene. Etter litt undring kom det også frem at samene «... kan jo synes det er fint å høre på, og tenke på og finne motivasjon i det, det kan jo hende også». Casen nevnte at samene kan noe samisk, og etter hvert tenkte ungdommene på at han også kan lære noe ved å høre på. Det virket som om ungdommene gikk i forsvar mot gruppa først, og tok parti med samene, men at de etter hvert fant de flere utfall ved casen. Som at gruppa ønsker å lære samene mer samisk, og ønsket å inkludere nordmannen når han kom. Dette for å inkludere alle slik at alle kjenner seg velkommen i gruppa. Dette er en motsetning for det som skjedde i fornorskningstida mot samer. Det kan hende at minnene fra fornorskninga sitter så dyp at samer ikke ønsker at det samme skal skje med noen andre. Selv om ungdommene ikke levde på denne tiden er det ikke tvil om at det har påvirket dem, og at det «kjennes på kroppen» enda. Dette kan være en forklaring på hvorfor de ønsker å inkludere nordmannen. Valg av språk har betydning for de som er tilstede, og språk skaper mange situasjoner, og spesielt i et flerspråklig miljø. Gjennom intervjuene gir også ungdommene uttrykk for at «... det er nærmest en status å snakke *saemien* (samisk) er det jo liksom, og at de andre ikke kan forstå». Videre fortelles det smilende: «... men så må det ikke misbrukes heller». Valg av språk kan brukes på mange måter, og dette er ungdommene kjent med.

4.4 Avslutning

I denne oppgaven har jeg presentert bakgrunnsstoff omkring same, og sørsamer spesielt. Videre ble metoden presentert og vurdert, og deretter kom analysen av funnene. Gjennom oppgaven har to spørsmål vært mitt fokus, og de var følgende: Hvordan opplever sørsamiske ungdommer å ha en samisk identitet, og hvordan opplever de sørsamisk språk som en del av deres identitet?

Først og fremst er det verdt å få med seg at de sørsamiske ungdommene som ble intervjuet i denne oppgaven er stolte over sin samiske identitet og hadde ingen problemer med å vise det. Likevel kan det være utfordrende å være same, og sørsame spesielt. Disse har blitt beskrevet i oppgaven, og tendensene er klare. Ikke-same kan ha stereotypiske forestillinger om hva er same er, og som kjent så er ikke dette tilfellet. De har også en tendens til å sette likhetstegn mellom same og nordsame. Sørsamene er en liten gruppe innenfor *Saepmie*, og ikke minst innenfor Norge. Ungdommene har sett seg litt lei av dette, og det kan hende at samfunnet må ha litt mer fokus og rette mer oppmerksomhet til sørsamene på disse områdene.

Den sørsamiske språksituasjonen har uten tvil fått ett løft og språket har stor status i dag. For ungdommene er det viktig å ta vare på språket, og ikke minst ha mulighet til å prate hjertespråket sitt. Språket blir også en identitetsmarkør da de gjennom språket gir uttrykk for hvem de er, og på denne måten kan språket også bli en del av hvem de er.

Dette er tanker som tre sørsamisk ungdommer har delt med meg, og det er ikke sikkert at disse representerer alle sørsamer. Jeg har merket at dette prosjektet er et lite prosjekt hvis en skal se det i en større sammenheng, og det har vært interessant å se i hvor stor grad disse funnene gjelder hele den sørsamiske befolkningen. Hvordan synes sørsamer generelt om å være same, og sørsame spesielt? Synes de fleste sørsamer at det sørsamiske språket er viktig i identitetsspørsmålet? I denne oppgaven har jeg prøvd å finne svar på disse spørsmålene, men disse svarene omfatter bare noen få ungdommer. Derfor oppfordrer jeg til mer forskning på dette området.

5.0 Referanseliste

- Andersen, Svanhild. (2006). «Landskap, forvaltning og samisk identitet». I Vigdis Stordahl (red.), *Samisk identitet. Kontinuitet og endring*. Kautokeino: Sámi Instituhtta. Diedut nr. 3/2006.
- Bjørklund, Ivar. (1994). «Hvordan nordmenn ble flere og sameer færre». I Reidar Erke & Asle Høgmo, (red.), *Identitet og livsutfoldelse*. Kautokeino/Oslo: Samisk utdanningsråd og Davvi Girji.
- Braseth, Leif. (2015). 2.utgave. *Samer sør for midnattssola: sørsamenes historie, kultur og levemåte*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Engen, Thor Ola & Kulbrandstad, Lars Andreas. (1998). «Tospråklighet og minoritetsundervisning». Oslo: Ad Notam Gyldendal.
- Eriksen, Anne & Selberg, Torunn. (2006). *Tradisjon og fortelling. En innføring i folkloristikk*. Oslo: Pax forlag.
- Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet. (12.10.2012). Pressemelding om *Røyrvik inn i forvaltningsområdet for samisk språk*. Hentet 11.04.2015 fra <https://www.regjeringen.no/nb/aktuelt/royrvik-inn-i-forvaltningsområdet-for-sa/id704691/>
- Høgmo, Asle. (1989). *Norske idealer og samisk virkelighet. Om skoleutvikling i det samiske området*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Hætta, Odd Mathis. (2002). *Samene. Nordkalottens urfolk*. Kristiansand: Høyskoleforlaget as.
- Jernsletten, Nils. (1994). «Om språket i samiske samfunn». I Reidar Erke & Asle Høgmo, (red.), *Identitet og livsutfoldelse*. Kautokeino/Oslo: Samisk utdanningsråd og Davvi Girji.
- Johansen, Inger. (2006). *"Det er ikkje eit museumsspråk - det har noko med framtida å gjera": ei sosiolingvistisk undersøking av revitaliseringa av sørsamisk* (Mastergradsavhandling, NTNU). Trondheim: I. Johansen.
- Kommunal- og moderniseringsdepartementet. (03.11.2014). *Hvem er urfolk?* Hentet 07.05.2015 fra <https://www.regjeringen.no/nb/tema/urfolk-og-minoriteter/samepolitikk/midtpalte/hvem-er-urfolk/id451320/>
- Opplæringsloven. (1998). (2014, 01.august). *Lov om grunnskolen og den videregående opplæringa (opplæringsloven)*. Hentet 11.04.2015 fra https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17/61?q=oppl%C3%A6ringsloven#KAPITTEL_7

- Postholm, May Britt & Jacobsen, Dag Ingvar. (2013). 1.utgave, 5.opplag. *Læreren med forskerblick*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Saemien Sijte. (2015). *Om sørsamer*. Hentet 07.05.2015 fra <http://saemiensijte.no/om-sorsamer/>
- Salole, Lill. (2013). *Krysskulturelle barn og unge: om tilhørighet, anerkjennelse, dilemmaer og ressurser*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Sameloven. (1989). *Lov om Sametinget og andre samiske rettsforhold (sameloven)*. Hentet 30.01.2015 fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1987-06-12-56?q=sameloven>
- Sametinget. (2015). *Opplæring*. Hentet 05.02.2015 fra <http://www.sametinget.no/Opplaering>
- Sametinget. (2015). *Samiske språksentre*. Hentet 16.05.2015 fra <https://www.sametinget.no/Spraak/Snakk-samisk-te-mae/Artikler/Samiske-spraaksentre>
- Sámi Instituhta. (2008). *Prosjekt om samisk statistikk*. Hentet 06.05.2015 fra <http://www.sami-statistics.info/default.asp?nc=1339&id=46>
- Selj, Elisabeth. (2011). «Minoritetslevne, språket og skolen». I Elisabeth Selj & Else Ryen, (red.), *Med språklige minoriteter i klassen*. 2. utgave, 3.opplag. Oslo: Cappelen akademisk forlag.
- Skaalvik, Einar M. & Skaalvik, Sidsel. (2013). 2. Utgave. *Skolen som læringsarena..* Oslo: Universitetsforlaget.
- Slaastad, Tove Irene. (12.06.2012). *Urbefolkningen i tall – samisk statistikk*. I Statistisk Sentralbyrå. Hentet 26.04.2015 fra <http://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/urbefolkningen-i-tall-samisk-statistikk>
- Snåasen Tjelite/Snåsa kommune. (17.09.2013). *Tospråklig kommune*. Hentet 11.04.2015 fra <http://snasa.kommune.no/nordtrondelag/snasa/snasak.nsf/id/FB68B1FAC2CBDE05C1257657003D0B3B?OpenDocument>
- Svendsen, Bente Ailin. (2009). «Flerspråklighet i teori og praksis». I Rita Hvistendahl, (red.), *Flerspråklighet i skolen*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Statistisk Sentralbyrå. (2011). *Personer tilknyttet reindrift*. Hentet 05.05.2015 fra <https://www.ssb.no/statistikkbanken/selectout/ShowTable.asp?FileformatId=2&Queryfile=201555125737404754138SameDriftsenhet2&PLanguage=0&MainTable=SameDriftsenhet2&potsize=4>
- Statistisk Sentralbyrå. (2012). *Elever med samisk som 1. og 2. språk i grunnskolen*. Hentet 29.04.2015 fra <https://www.ssb.no/statistikkbanken/selectout/ShowTable.asp?FileformatId=2&Query>

<file=201555125936344754138SamiskSprak&PLanguage=0&MainTable=SamiskSprak&potsize=2>

Tanggard, Lene & Brinkmann, Svend. (2012). «Intervjuet». I Svend Brinkmann & Lene Tanggard, (red.), *Kvalitative metoder. Empiri og teoriutvikling*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Utdanningsdirektoratet. (2013). *Læreplan i samisk som førstespråk. Formål*. Hentet 30.01.2014 fra <http://www.udir.no/kl06/SFS1-/Hele/Formaal/>

6.0 Vedlegg

6.1 Invitasjon til deltakelse i studie

Buerie biejjie!

Jeg studerer ved grunnskolelærerutdanning på høgskolen i Nord-Trøndelag. Nå skriver jeg en bacheloroppgave om sørsamisk språk og identitetsbygging til sørsamiske ungdommer. I denne sammenhengen trenger jeg sørsamiske ungdommer som er villige å la seg intervjuer omkring temaet. Jeg vil gjerne intervjuer deg!

Intervjuet vil kun bli brukt til oppgaven, og du vil anonymiseres i henhold til prinsippene til Norsk Samfunnsvitenskapelige Datatjeneste (NSD). Det vil også bli tatt lydopptak, men denne vil slettes etter endt forskning (senest 26.mai 2015). Se også vedlagt pdf-fil for mer informasjon. Dette er frivillig, og du kan trekke deg når som helst uten begrunnelse.

Er du med? Jeg håper på positivt svar da dette er til stor hjelp for oppgaven min.

Ta kontakt ved spørsmål.

Jijnjh heelsegh

Maja Kristine Jåma

Samtykke til deltakelse i studien

Dato:

Jeg er villig til å delta i studien

(navn, signert av prosjektdeltaker)

Jeg samtykker av vedkommende deltar i studien

(navn, signert av foresatte)

6.2 Informasjonsskriv om bachelorarbeidet til foresatte

Saksbehandler: Arve Thorshaug
E-post: arve.thorshaug@hint.no

Telefon: 74022709
Kontoradresse:

Vår dato: februar 2015
Vår ref.:

Deres dato:
Deres ref.:

Mottakere:

Foreldre/foresatte ved skoler som er involvert i studenters bachelorarbeid ved Høgskolen i Nord-Trøndelag

BACHELORARBEID SOM DEL AV GRUNNSKOLELÆRERUTDANNING VED HØGSKOLEN I NORD- TRØNDELAG

Studentene ved Grunnskolelærerutdanninga ved Høgskolen i Nord-Trøndelag skal i løpet av vårsemesteret tredje studieår gjennomføre et bachelorarbeid som blant annet innebærer et skriftlig arbeid. Arbeidet skal være profesjonsrettet og forankret i fag. Arbeidet er individuelt, og studentene har en faglærer ved HiNT som veileder.

I løpet av vårsemesteret vil enkelte av studentene gjennomføre datainnsamling ute i skoler. Dette dreier seg om små forskningsprosjektet der de enten foretar intervjuer, observerer eller benytter spørreskjema. Informasjonen de samler inn, skal danne grunnlaget for deres bacheloroppgave. Studentenes bacheloroppgaver kan også inngå i mindre forsknings- og utviklingsprosjekter i regi av faglærere ved høgskolen.

Under informasjonsinnsamlinga følges anonymiseringsprinsippene i Norsk Samfunnsvitenskapelige Datatjeneste (NSD), og det noteres ingen navn på personer eller annen informasjon som gjør at enkeltpersoner kan identifiseres. Deltakelse i intervju eller spørreskjemaundersøkelser vil være frivillig, men vi håper selvsagt at flest mulig vil delta. Foreldre/foresatte som ikke ønsker at sitt barn skal bli involvert, må gi aktivt melding til skolen om dette.

Skoler som er involvert i studenters bachelorarbeid, vil få et eksemplar av den ferdige bacheloroppgaven, samt bli invitert til deltakelse i et "Mini FoU i praksis"-seminar i siste halvdel av april 2014.

Vi håper på velvillig bistand i studentenes bachelorarbeid.

Levanger, februar 2015

Arve Thorshaug
Studieleder Grunnskolelærerutdanningen

Postadresse:
Høgskolen i Nord-Trøndelag
Postboks 2501
7729 Steinkjer

Fakturaadresse:
Høgskolen i Nord-Trøndelag
Fakturamottak
Postboks 376 Alnabru
0614 Oslo

Kontakt:
(+47) 74 11 20 00 (tlf.)
(+47) 74 11 20 01 (faks)
postmottak@hint.no
www.hint.no

Organisasjonsnr:
971 575 905

6.3 Intervjuguide

Introduksjon

Løs prat. Lage et avslappet og godt miljø med boller og brus. Takke for deltakelse.

Informasjon: intervjupersonen vil anonymiseres i henhold til Norsk Samfunnsvitenskapelige Datatjeneste (NSD). Det vil ikke bli skrevet navn slik at personen kan identifiseres. Intervjuet vil kun brukes til prosjektet, og det vil bli tatt lydopptak. Denne slettes senest 26.mai 2015. Dette er frivillig og det er mulig å trekke seg når som helst, også under intervjuet. Man kan gå videre dersom man ikke vil svare på et spørsmål.

Sjekk samtykke. Husk å trykk på knappen. Ta opptak.

Formål

Formålet med prosjektet er å undersøke hvordan sørsamiske ungdommer opplever sin identitet og det sørsamiske språket som en del av deres identitet.

Case

Kan du fortelle meg hva du tenker om denne casen?

En gruppe same snakker samisk med hverandre. Etter hvert kommer en annen same inn i gruppen. Denne same kan ikke samisk like godt og det vet de andre. De hilser på same som kommer og setter seg, og fortsetter å prate på samisk. Senere kommer en nordmann. De hilser på ham og samtalen går deretter på norsk.

Enn om ...?

Intervju

TEMA	HOVEDSPØRSMÅL	UNDERSPØRSMÅL
Det å være same	Kan du si meg noe om hva en same er? Kjenner du igjen uttrykket «minoritet i minoriteten» om sørsamer? Hvis ja, på hvilken måte? Føler du at du er både same og norsk samtidig? Hvis ja, på hvilken måte?	Er noe av det du forteller nå viktigere for deg? Hvor er du innenfor dette? Tror du det er enklere å være same i dag enn før i tiden?

<p>Språkkunnskap og språkbruk</p>	<p>Kan man være stolt over sin samiske identitet?</p> <p>Hvilken opplæring i sørsamisk har du hatt på skolen?</p> <p>Bruker du noen ganger sørsamisk? Hvis ja: Når? Hvor? Hvilke situasjoner? Med spesielle personer? Slekt?</p> <p>Kan du tenke deg noen situasjoner der det er mer naturlig å bruke sørsamisk enn andre?</p> <p>Kan du si meg noe om hva tospråklighet er for deg?</p> <p>Sørsamisk omtales gjerne som ens hjertespråk. Hva er dine tanker om dette?</p>	<p>Er du det?</p> <p>Hvor lenge? Som 1. – eller 2.språk?</p> <p>Ville det oppstått utfordringer ved å bruke et annet språk i disse situasjonene? Hvis ja, på hvilken måte?</p> <p>Hva er ditt morsmål? Hvorfor?</p>
<p>Sørsamisk språk og identitet</p>	<p>Kan det språket vi snakker fortelle noe om hvem vi er? På hvilken måte?</p> <p>Kan du fortelle meg noen fordeler ved å kunne flere språk? Enn ulemper da?</p> <p>Mener du sørsamisk er synlig i hverdagen? Hvor? Når? For hvem?</p>	<p>Er sørsamisk deg?</p> <p>Tror du det er mer synlig nå enn før? Hvis ja, hvorfor?</p>
<p>Avslutning</p>	<p>Vil du tilføye noe? Fortelle om noe jeg ikke har spurt om?</p> <p>Har du noen opplevelser knyttet til dette temaet du vil fortelle om?</p> <p>Takke for deltakelse.</p>	<p>Avklare det som er uklart.</p> <p>Hva mener du med ...?</p> <p>Når du sier at ... mener du at ...?</p>